

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Moralo Le Tereka Ya Ho Iphumana (ATP)

Puo ya Lapeng: Sesotho

Kereiti 2 Kotara 4

Dikahare

Selelekela	1
Dipeelo tsa ho iphumana tsa Moralo wa Thuto wa Selemo	2
Tsebo ya Puo ya Lapeng	2
Dikahare tsa Puo ya Lapeng	2
Medumo le Ho bala ka tataiso ya sehlopha.	2
Ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo	5
Tlwaelo e sisintsweng ya beke bakeng sa puo ya lapeng ya motheo o tlase wa thuto	6
Mosebetsi e sisintsweng bakeng sa motheo o tlase wa thuto (FP) (o tobaneng le dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo).	7
Medumo le ho bala ka tataiso ya sehlopha	14
Lenaneo la medumo: Puo ya Lapeng Sesotho.	15
Moralo wa mosebetsi wa Moralo le Tereka	18
Mookotaba 1	19
Mookotaba 2	21
Mookotaba 3	23
Mookotaba 4	25
Mookotaba 5: Poeletso	27
Lenaneo la tekanyetso	29
Lenane la tlhopiso: Mohato o tlase Puo ya Lapeng	29
Tekanyetso ya ho ithuta	30
Ho sebedisa dirubiriki	30
Phetolo	31
Tekanyetso ya thuto: Karete ya dintlha	32
Kereiti 2 Kotara 4: Mohlala wa Tekanyetso ya semmuso	33

Selelekela

Matitjhere a mohato o tlase a ratehang,

Sewa se seholo sa COVID 19 se re siile le phephetso e kgolo thutong. Ha re kgutlela ho 'sekolo se tlwaelehileng', bohle re lokela ho sebetsa ka matla le ka bohlale ho etsa bonnete hore mokgwa wa tshebetso wa rona o a iphumana. Sena ke se bohlokwa haholo mohatong o tlase wa thuto, moo bana ba ithutang tsebo ya ho bala le ho ngola. Afrika Borwa e hloka hore o etse ka matla ohle a hao o matlafatse baithuti ba hao ka tsebo ena, ele hore ha ba ithute feela ho bala, feela qetellong ba eba le bokgoni ba ho 'balla ho ithuta'. Tokomane ena e bopetswe ho o thusa ho fihlella sena. Ka ho sebetsa ka moralo ona, re na le tshepo hore o tla kgona ho tobana le tahlehelo ya nako ya thuto le ho ruta, mme o behe baithuti ba hao boemong boo ba tshwanetseng ho ba ho bona. Re lebohela boinehelo, boikitlaetso mmoho le ho sebetsa ka thata ho hlokahalang ho tswa ho wena. O aha setjhaba sa rona ele ka nnete.

Re o lakaletsa mahlohonolo kotareng ena e tlang,

Sehlopha sa ho Iphumana le ho Tereka sa Moralo wa Thuto wa Selelemo sa Lefapha la Thuto ya Motheo/NECT

Dipeelo tsa ho iphumana tsa Moralo wa Thuto wa Selemo

- Dibeke di 10 Kotareng ya 4 ya ho iphumana ya Lefapha la Thuto ya Motheo
- Dibeke tsena tse 10 di arotswe ka potoloho tse 5 tsa thuto.
- Potolohong ya beke tse ding le tse ding tse pedi, dikarolo tsohle tsa thuto ya puo di lokelwa ho akaretswa ka tsela e latelang, o sebedisa nako e nyane:

BONYANE BA CAPS TEKANYETSO YA NAKO	KEREITI 1	KEREITI 2	KEREITI3
Ho mamela le ho bua	Metsotso e 45	Metsotso e 45	Metsotso e 45
Ho Bala le Medumo	Dihora tse 4 metsotso e 30	Dihora tse 4 metsotso e 30	Dihora tse 4 metsotso e 30
Mongolo	Hora e 1	Metsotso e 45	Metsotso e 45
Ho ngola	Metsotso e 45	Hora e 1	Hora e 1
KAKARETSO	DIHORA TSE 7	DIHORA TSE 7	DIHORA TSE 7

Tsebo ya Puo ya Lapeng

- Boiphumano ba Moralo wa Thuto wa Selemo (ATP) ya puo ya lapeng e hlophisitswe ho bontsha matitjhore hore ke tsebo efe eo ba tshwanetseng ho aha ho yona bakeng sa karolo e nngwe le enngwe ya thuto.
- Ho bohlokwa ho eellwa hore dibeke tse ding le tse ding tse pedi, tsebo e boptjwang e a tshwana karolong le karolong, e le hore ho be le pheta-pheto e ngata bakeng sa ho aha le ho matlafatsa tsebo.

Dikahare tsa Puo ya Lapeng

- Potoloho ya beke tse ding le tse ding tse pedi, matitjhore a lokela ho kgetha mookotaba.
- Mookotaba ona o hlalosa dikahare tsa potoloho eo.
- Mohlala, ha titjhore a kgetha mookotaba **'Bohle re ya sekolong'**, dikahare tsohle di lokela ho ikamahanya le mookotaba ona, di kenyelletsa le:
- Tlotlontswe e rutwang, mohlala: **bala; kgokahanya; bapisa; ithuta; China; kereiti ya bobedi.**
- **Diraeme kapa dipina** tse rutwang. **Ke rata ho bala le ho ngola.**
- Pale e balwang ka nako ya **Ho bala ka kopanelo**, mohlala: Pale ya sehlooho sa: **Kereiti ya bobedi Afrika Borwa le China.**
- **Mosebetsi wa Ho Ngola** oo baithuti ba tshwanetseng ho o phetha, mohlala: **Ngola diratswana tse pedi ka seo baithuti ba se etsang Afrika Borwa le China.**

Medumo le Ho bala ka tataiso ya sehlopha.

- Ho bala ka tataiso ya sehlopha le medumo, ke tsona feela tseo dikahare tsa tsona di sa amaneng le mookotaba.
- Bakeng sa ho ithuta ho bala, baithuti ba lokela ho rutwa medumo ya puo ka mokgwa wa tatellano, le mokgwa wa ho arola/qhaqholla le ho kopanya medumo ena.
- Ebe, ba ikwetlisa ho bala mantswe le dipale ba sebedisa tsebo ya bona ho qapodisa mantswe.

Ha re lekoleng hore ke bokgoni le dikahare dife tse thathamisitsweng Moralong wa Thuto wa Selemo (ATP) bakeng sa Kereiti 2 Kotara 4:

KAKARETSO YA BOIPHUMANO YA MORALO WA THUTO WA SELEMO: KEREITI 2 KOTARA 4	
HO MAMELA LE HO BUA	
1	Bua ka boiphihlelo ba hae ka kakaretsso.
2	Mamela tlhahlamano ya ditaelo mme a arabele ka tshwanelo.
3	Mamela ntle le tshitiso, a bontshe sebui hlompho.
4	Botsa dipotso bakeng sa tlhakisetso.
5	Eba le seabo dipuisanong, a botsa ebile a araba dipotso.
6	Sisinya dihlooho tsa dipuisano
7	Fana ka tlaleho ya mosebetsi wa sehlopha
8	Sisinya ditharollo tsa qaka.
9	Ba le seabo dipapading tsa mantswe, jwaloka sekerabole Ke a hlwela
10	Sebedisa mareo a dintho tse kang mabitso, makgethi, maetsi, maemedi, maetelli, feelwane, letshwao la potso le seratswana ha a bua ka mongolo wa hae
11	Utlwisisa le ho sebedisa puo ka nepo bakeng sa dithuto tse fapaneng
12	Mamela le ho arabela sebui seo ngwana a sa se boneng
13	Mamela dintlha ka botlalo dipaleng mme a arabe dipotso tse bulehileng mme abe a fane ka lebaka.
14	Ntsha maikutlo ka seratswana a be a fane ka mabaka
15	Etsa metlae le dilotho a sebedisa puo ya karaburetso le ho sebedisa modumo le sehlo se tshwanetseng.

MEDUMO	
Tlhokomediso ho titjhere:	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Etsa bonnete hore o bopa le ho qhaqholla mantswe</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ka ho utlwa (tlhokomediso ya medumo/phonemic awareness)</i> • <i>Ka ho utlwa le ho bona (medumo/phonics)</i> 	
1	Bopa le arola mantswe a sebedisa medumo yohle e rutilweng, tse kenyeletsa: tumanotshi, didumiswa tse kopantsweng, ditshwantsho tsa ditumanotshi mmoho le didumiswa tse pedi.
2	Bala mantswe ho tswa thutong tsa medumo dipolelong le ditemeng tse ding.
3	Ithuta ho peleta mantswe a leshome ka beke a nkilweng dithutong tsa medumo le mantswe a hlahang kgafetsa.
4	Hlophisa mantswe kapa modumo ka dihlopha tsa malapa a ona.
5	Ngola dipolelo tse pedi tseo a di biletswang ke titjhere
6	Elellwa le ho bala:
a	Elellwa ditlhaku tse hlano tsa didumammoho tse ikemetseng ha di hlahella mantsweng (mohl: ntlo, ntjha, mpho)
b	Boeletsa medumo e tswakilweng e bopilweng ka ditlhaku tse pedi (mohl: kgala, hloma, nyeka)
c	Elellwa medumo ya didumannotshi e tswakilweng mantsweng (mohl: hlooho, sephooko, feela)
d	Boeletsa medumo e phahameng mantsweng (mohl: tseba-tsebile, loka-lokile, bopa-bopile)
e	Sebedisa metswako ya didumammoho ho bopa le ho qhaqholla mantswe (nyatsa = ny-a-ts-a)
f	Elellwa medumo e qalang le dinoko tse qetellong, dipaterone tse rarahaneng (tjho-tjho-se-la-ng, pha-pha-tha-ng)
g	Elellwa didumannotshi tse phahameng le tse tlase mantsweng a ngolwang ka ho tshwana (mohl: kopa – Ke kopa metsi, Lebanta le mo kopa hantle, bona – Ke bona setshwantsho, Ke tsamaya le bona .)
h	Elellwa ho sebedisa dihlwanthao, mohlala: -ng

MONGOLO

- 1 Bopa ditlhaku tse nnyane le tse kgolo ka ka nepo, ka potlako le ka ho nepahala.
 - 2 Sebedisa disebediswa tsa ho ngola ka nepo: pensele, raba, rula.
 - 3 Sebedisa mongolo o sa kopanang mosebetsing yohle ya ho ngola.
 - 4 Kopitsa a ngole dipaterone tsa mongolo ka mongolo o kopaneng.
 - 5 Kopitsa a ngole bonyane ditlhaku tse pedi ka mongolo o kopaneng ka beke (sebopeho le ho tshwana).
 - 6 Kopisa le ngola bonyane ditlhaku tse pedi tsa mongolo o kopaneng ka beke a qetella ditlhaku kaofela mafelong a kotare.
 - 7 Kopisa le ho ngola mantswa a makgutshwane ka mongolo o kopaneng kapa mongolo wa moharo
 - 8 Kopisa le hon gola polelo tse kgutshwane ka mongolo o kopaneng kapa mongolo wa moharo
- *Mofuta wa mongolo o tla itshetleha melawaneng ya sekolo ya ho ngola kapa ya profense*

HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA

Tlhokomediso ho titjhere:

- *Dudisa bana ka dihlopha tsa bokgoni bo tshwanang ba ho bala.*
- *Kgetha ditema/dibuka ka boemo ba tsebo ya ho bala ya sehlopha ka seng*
- *Mamela setho sa sehlopha ka seng ha se bala ka bo mong mme o fane ka tataiso ha ba bala.*

- 1 Balla hodimo ho tswa seratswaneng sa ho bala ka tataiso ya sehlopha le titjhere
- 2 Bala ho tswa dibukeng tsa dipale tseo e leng tsa nnete le tseo e seng tsa nnete
- 3 Sebedisa medumo, mantswa a hlahang kgafetsa, bokgoni ba ho peleta le ho qapodisa ho hlopholla maemo le sebopeho ha a bala.
- 4 Sebedisa moelelo wa taba le tsebo ya ho hlahloba bakeng sa kutlwisiso.
- 5 Tswela pele ho aha tlotlontswa e hlahang kgafetsa.
- 6 Bala ka bokgeleke bo eketsehang le ka maikutlo, ka lebelo le ka matshwao a puo e nepahetseng.
- 7 Itekola ha a bala, boemong ba ho elellwa mantswa le kutlwisiso.
- 8 Sebedisa mawa a ho itshwaya diphoso ha a bala: ho bala hape, ho kgefutso ho ikwetlisetsa lentswe pele a le bitsetsa hodimo

HO BALA KA BOIKEMELO

- 1 Balla hodimo a balla motswalle.
- 2 Bala ka boikemelo, boemong bo thata bakeng sa boithabiso kapa ho thola lesedi ho tswa diratswaneng tse fapaneng
- 3 Bala mongolo wa hae le wa ba bang a balla boithabiso kapa tsebo ho tswa ditemeng tse fapaneng jwalo ka dikhomiki, dibuka tsa ditaba tsa nnete le tseo e seng tsa nnete.
- 4 Bapala dipapadi tsa mantswa a tlatselletsela malapa a mantswa ho matlafatsa bokgoni ba ho bala le tlotlontswa.

HO BALA KA KOPANELO

- 1 Bala buka e le baithuti kaofela padisommohong / Mamela le ho latela ha titjhere a bala buka (tseo e leng tsa diketsahalo tsa nnete le tseo e seng tsa nnete)
- 2 Bala dithothokiso le dipina e le baithuti kaofela hammoho le titjhere (ho bala ka kopanelo) ba buisana ka dibopeho tse fapaneng le kgetho ya mantswe a sethohokisi.
- 3 Hlwaya tlhahlamano ya diketsahalo.
- 4 Araba dipotso tsa monahano o phahameng ka tema e badilweng.
- 5 Totobatsa hore o ratile pale ebile a kgona le ho tshehetsa ka mabaka, mohl.; Ha ke a natefelwa ke pale hobane ...
- 6 Hlahisa maikutlo a hae ka ditshwantsho le mengolo ya phatlalatsa jwalo ka dikoranta/masedinyana, ditshwantsho tsa dimakasine, diphousetara, dipapatso, mohl; Ke ratile setshwantsho sena sa makasine hobane papatso eo e ...
- 7 Elellwa dikgutsufatso mohl. Jwalo ka – jk. ke hore – k.h.r.

HO NGOLA

Tlhokomediso ho titjhere:

- *Sebedisa mesebetsi ya ho ngola ka kopanelo ho bontsha mehato ya ho ngola (mekgwaritso, ho ngola le ho phatlalatsa) Fana ka sebopeho (foreimi) sa ho ngola ho thusa baithuti ho ngola dipale tsa bona.*

- 1 Ba le seabo dipuisanong ho kgetha sehlooho seo ho tla ngolwa ka sona.
- 2 Peleta mantswe a tlwaelehileng ka nepo, a leke le ho peleta mantswe a sa tlwaelehang ka ho sebedisa tsebo ya medumo.
- 3 Aha pokello ya mantswe le bukantswe/dikshenare eo a iketseditseng yona.
- 4 Balla motswalle seo a se ngotseng.
- 5 Bala le ho buisana ka seo a se ngotseng le motswalle.
- 6 **O phetha mesebetsi ya mongolo, e kenyeletsang mokgwaritso, ho ngola le ho phatlalatsa:**
 - a Ngola bonyane dirapa tse pedi (dipolelo tse leshome) ka boiphihlelo ba hae kapa diketsahalo jwalo ka mekete ya lelapa.
 - b Sebedisa puo jwaloka 'ka nako e nngwe' le 'qetellong'
 - c Hlophisa tlhahisoleseding ditjhateng kapa ditafoleng/dipapetleng
 - d Leka ka mantswe, ngola thotokiso e bonolo kapa pina.
- 7 **O hlwaya a be a sebedise puo ka nepo, ho kenyeletsa le:**
 - a Sebedisa matshwao a puo: kgutlo, feelwane, letshwao la potso, letshwao la makalo, ditlhaku tse kgolo, masupi
 - b Hlahlamanya tema ka ho sebedisa mantswe, jwaloka: pele, ha latela le qetellong

Ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo

- E meng ya mekgwa ya ho etsa bonnete ba hore o sebedisa nako e lekanyeditsweng ka nepo ho akaretsa tsebo yohle e Moralong wa Thuto ya Selema (ATP), ke ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo.
- Tlwaelo e sisintsweng ya beke le beke, e ka sebediswang potolohong ya beke tse pedi e ya latela.
 - Tlwaelo ena e sebedisa **BONYANE BA NAKO** bakeng sa puo ya lapeng (dihora tse 7).
 - Tlwaelo ena e hlophisitswe ho sebetisa dikereiting tsohle

Tlwaelo e sisintsweng ya beke bakeng sa puo ya lapeng ya motheo o tlase wa thuto

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	NAKO: KAKARETSO	NAKO: HO BUA LE HO MAMELA	NAKO: HO BALA LE MEDUMO	NAKO: MONGOLO	NAKO: HO NGOLA
Mantaha	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	MONGOLO	Tekanyetso e seng ya semmuso	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO NGOLA	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 30				Metsotso e 30
Labobedi	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo le mantswe a matjha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	MONGOLO	Ruta tlhaku le mantswe a matjha	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Laboraro	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo le mantswe a matjha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	MONGOLO	Ruta tlhaku le mantswe a matjha	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
Labone	HO NGOLA	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 30				Metsotso e 30
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BALA LE MEDUMO	Kwetliso ya medumo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALA LE MEDUMO	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Labohlano	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	HO BALA LE MEDUMO	Kwetliso ya medumo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALA LE MEDUMO	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
			Dihora tse 7	Metsotso e 45	Dihora tse 4 le metsotso e 30	Metsotso e 5	Hora e 1

Na o a bona hore nako e lekantsweng ya karolo e nngwe le nngwe e nepahetse?

Mesebetsi e sisintsweng bakeng sa motheo o tlase wa thuto (FP) (o tobaneng le dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo).

- Ka lebaka la hore bongata ba bokgoni bo tshwanang bo lokela ho ntlafatswa, e kaba mohopolo o motle ho etsa mesebetsi e tshwanang kapa ho e pheta beke le beke.
 - Hona ho etsa bonnete ba hore o akaretsa tsebo kapa bokgoni bohle bo hlokwang Moralong wa Thuto wa Selemo.
 - Ho etsa hape le hore ho ruta le ho ithuta ho hlophehe hantle, hobane hang ha baithuti mmoho le wena le tlwaetse mesebetsi, nako e ka senywang ditlhalosong e a bolokeha.
- Moralo o latelang o sisinya mesebetsi e ka etswang kgafetsa beke le beke ho fihlella dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo.
- Moo tsebo kapa dikateng di lokelang ho akaretswa (ho ya ka Moralo wa Thuto wa Selemo) tsena le tsona di lokela ho kenyeletswa.
- Hlokomela: Matitjhere a lokela ho sebedisa mesebetsi ya buka ya mosebetsi ya DBE ha ho hlokahala.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Mantaha	HO MAMELA LE HO BUA	Mesebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> • Tsebisa mookotaba • Ruta mantswe a 3 a tlotlontse • Ruta pina kapa raeme • Baithuti ba eketsa mantswe di dikshenaring tsa bona
	MONGOLO	Tekanyetso eo e seng ya semmuso	<ul style="list-style-type: none"> • Fana ka tekanyetso eo e seng ya semmuso ho bona hore baithuti ba hopola mantswe le medumo e rutilweng nako e fetileng • Kopa baithuti ho ngola mantswe a 10 ho tswa thutong ya medumo le mantseng a phethwang kgafetsa • Hlahloba hape mongolo – popo ya ditlhaku, tlhaku tse kgolo, sebaka
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo MOSEBETSI PELE HO PADISO	<ul style="list-style-type: none"> • Mosebetsi pele ho padiso • Bontsha baithuti ditshwantsho ho tswa paleng • Ba botse ho etsahalang • Ba kope ba nohe se etsahalang
	HO NGOLA (Potoloho ya beke 1)	Tshebetso le ho ngola ho kopaneng: HO RALA	<ul style="list-style-type: none"> • Bolella baithuti sehlooho <ul style="list-style-type: none"> a Diratswana tse 1-2 tsa dipolelo tse 8 b Diratswana tse 2 tsa dipolelo tse 10 c Hlophisa lesedi ka mokgwa wa tafole kapa tjhate d Thotokiso e bonolo kapa pina • Bontsha baithuti hore ba KGWARITSE/RALE jwang mongolo wa bona • Kopa mehopolo ya moralo (ho ngola ka kopanelo) • Bolella baithuti ho phethela meralo ya bona (ba se kopitsane)

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Mantaha	HO NGOLA (Potoloho ya Beke 2)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo: HO LOKISA	<ul style="list-style-type: none"> • Ngola moralo wa hao tlapangollong • Ngola lenane la tlhopiso tlapangollong • Bontsha baithuti hore ba LOKISE jwang seo ba se ngotseng ba sebedisa lenane la tlhopiso (ho ngola ka kopanelo) • Bolella baithuti ho lokisa seo ba se ngotseng kapa ba lokise seo molekane wa bona a se ngotseng
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho boikemelo) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetse le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswa a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha • Efa sehlopha tema boemong ba bona • Mamelala moithuti ka mong ha a bala.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labobedi	HO BALALE MEDUMO	Ruta modumo o motjha le mantswa	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa lenaneo la medumo ka mokgwa wa puo ya hao • Ruta baithuti ho bala modumo o motjha • Ba rute ho bala mantswa a sebedisang modumo o motjha le medumo e rutilweng (mantswa a qhaqhohlehang) • Ba bontshe hore ba qhaqhohle le ho bopa mantswa jwang • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE
	MONGOLO	Ruta tlhaku e ntjha le mantswa	<ul style="list-style-type: none"> • Ke mohopolo o motle ho tsamaisa mongolo le medumo • Ruta baithuti hore ba ngole jwang tlhaku kapa modumo oo ba ithutileng (Kereiti 2&3 – mongolo o kopaneng) • Ruta baithuti hore ba ngole mantswa le dipolelo jwang ba sebedisa modumo • Lokisa tshwaro ya baithuti ya pensele, boemo, popo ya tlhaku, sebaka le boholo • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labobedi	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo PADISO YA PELE	<ul style="list-style-type: none"> • Padiso ya pele • Balla baithuti pale ka bokgeleke le ka maikutlo. • Emisa o hlalose moo ho hlokahalang. • Supa o be o hlalose dikarolwana tsa puo, tse kenyeletsang: <ul style="list-style-type: none"> a Matshwao a puo b Mahlalosangwe c Malatodi d Bongata – ‘di’ le ‘ba’ e Lekgathe – lefitile, lejwale, letlang f lahlamanya mantswe • Kamora ho bala, botsa dipotso tse latelang. <ul style="list-style-type: none"> a Hopola (mang, kae, neng, eng, jj) b Tatelano (ho etsahetseng pele, hwa latela, qetellong) c Mohopolo le fana ka mabaka (o ratile / o nahana eng ka / fana ka mabaka jj)
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho boikemelo) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetisa le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswe a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha • Efa sehlopha tema e boemong ba sona • Mamela baithuti ka bong ha bala ka boikemelo.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Laboraro	HO MAMELA LE HO BUA	Mosebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> • Ruta mantswe a 3 a tlotlontse ya mookotaba. • Bina pina kapa raeme/thothokiso • Baithuti ba eketsa mantswe di dikshenaring tsa bona • Etsa mosebetsi o mong, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Ditaba – Kopa baithuti ba 2 ho o qoqela ditaba tse ntjha b Pheta pale ya boiqapelo – Kopa baithuti bohle ho iqapela pale ka tema e itseng mme ba phetele molekane c Dipapadi – Bapala papadi ya puo d Metlae – Kopa baithuti ba 2 ba etse metlae kapa ba lothe baithuti ba bang e Fana ka tlaleho ka mosebetsi wa sehlopha f Mamela le ho arabela sebui le ha se sa bonwe

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Laboraro	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo o motjha le mantswe	<ul style="list-style-type: none"> • Sebetsa lenaneo la medumo ka mokgwa wa puo ya hao. • Ruta baithuti ho bala modumo o motjha • Ba rute ho bala mantswe a sebedisang modumo o motjha le medumo e rutilweng (nantswe a qapodisehang) • Ba bontshe hore ba qapodise le ho bopa mantswe jwang • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mesebetsi ya DBE
	MONGOLO	Ruta tlhaku e ntjha le mantswe	<ul style="list-style-type: none"> • Ke mohopolo o motle ho tsamaisa mongolo le medumo • Ruta baithuti hore ba ngole jwang tlhaku kapa modumo oo ba ithutileng (Kereiti 2&3 – mongolo o kopaneng) • Ruta baithuti hore ba ngole mantswe le dipolelo jwang ba sebedisa modumo • Lokisa tshwaro ya baithuti ya pensele, boemo, popo ya tlhaku, sebaka le boholo • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mesebetsi ya DBE
	HO NGOLA (Potoloho ya Beke 1)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo HO RALA	<ul style="list-style-type: none"> • Hopotsa baithuti ka mesebetsi wa ho ngola • Ngola moralo wa hao tlapangollong • Ngola foreimi ya ho ngola tlapangollong • Bontsha baithuti hore ba RALE jwang mongolo wa bona • Bolella baithuti hore ba sebedise moralo wa bona mmoho le foreimi ya mesebetsi ho ngola meralo ya bona
	HO NGOLA (Potoloho ya Beke)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo HO HLAHISA LE HO PHATLALATSA	<ul style="list-style-type: none"> • Hopotsa baithuti ka mesebetsi wa ho ngola • Pheta hape ditokiso • Bontsha baithuti hore ba PHATLALATSE jwang mongolo wa bona ka ho ngola ka makgethe o ba sa etse diphoso, mme ba be ba kenye le ditshwantsho • Bolella baithuti ho phatlalatsa mesebetsi ya bona • Bolella baithuti ho arolelana mengolo ya bona le metswalle – bala mongolo wa hae le wa ba bang
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mesebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) • Bala ho tswa ho buka ya mesebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswe a bonwang mmoho le sehlopha. • Efa sehlopha tema e boemong ba sona • Mamela moithuti ka mong ha a bala ka boikemelo.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labone	HO BALA LE MEDUMO	Boikwetliso ba medumo	<ul style="list-style-type: none"> Boeletsa medumo e mmedi e rutilweng ka Labobedi le Laboraro Etsa mosebetsi wa medumo mmoho le phaposi, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Kopanya medumo mmoho ho bopa lentswe b Arola mantswe ka medumo c Arola mantswe ka dinoko d Arola mantswe ka qaleho le ka meretheto. e Hlophisa mantswe ka sehlopha sa mantswe a lelapa f Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo PADISO YA BOBEDI	<ul style="list-style-type: none"> Padiso ya bobedi Balla baithuti pale ka bokgeleke le ka maikutlo. Kamora ho bala, botsa dipotso tse kenyeletsang: <ul style="list-style-type: none"> a Tatelano (ho etsahetseng pele, hwa latela, qetellong) b Mohopolo mme o fana ka mabaka (o ratile / o nahana eng ka / fana ka mabaka jj) c Boemo bo hodimo (o nahana hobaneng ha o ne o ___ o ne o tla etsa / na ebe o ikamahanya le... / jj.) Kopa baithuti ho ipopela dipotso tsa bona ka seratswana, mme ba botse molekane
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka bo) Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa Bitsa sehlopha se senyane ho sebetisa le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) Boeletsa medumo le mantswe a mmoho le sehlopha. Efa sehlopha tema e boemong ba sona. Mamela moithuti ha a bala ka.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labohlano	HO MAMELA LE HO BUA	Mesebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> Ruta mantswe a 3 a tlotlontswa ya mookotaba. Bina pina kapa o etse raeme/thothokiso. Etsa mosebetsi o mong wa molomo <ul style="list-style-type: none"> a Beha baithuti ka dihlopha ho buisana ka seratswana, sebedisa foreimi – ntsha maikutlo le mohopolo mme o fana ka mabaka a dikarabo tsa hae (ke ratile... / ha ke a rata... / ke nahana seratswana sena se ngolletswe ho ...) b Pheta pale ka boiqapelo – Kopa baithuti ho sebetisa ka dihlopha mme ba kopanye tema ya pale.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labohlano	HO BALA LE MEDUMO	Boikwetliso ba medumo	<ul style="list-style-type: none"> Boeletsa medumo e mmedi e rutilweng ka Labobedi le Laboraro, mmoho le e meng e rutilweng kotareng ena. Etsa mosebetsi wa medumo le phaposi <ul style="list-style-type: none"> a Kopanya medumo mmoho ho bopa lentswe b Arola mantswe ka medumo. c Bopa mantswe o sebedisa medumo – Fumana lentswe d Ngola polelo ya hao o sebedisa mantswe a modumo e Etsa mosebetsi o loketseng wa buka ya mosebetsi ya DBE f Ntsha maikutlo le mohopolo mme o fana ka mabaka a dikarabo tsa hae Efa baithuti ba fapaneng monyetla wa ho fana ka tlaleho ya mosebetsi wa sehlopha
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo MOSEBETSI KAMORA PADISO	<ul style="list-style-type: none"> Mosebetsi kamora padiso Etsa mosebetsi ho kopanela le pale boemong bo tebileng, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Tshwantshiso – beha baithuti ka dihlopha ho tshwantshisa pale b Qetello e ntjha – bolella baithuti hore ba iqapele qetello e ntjha ya pale mme ba bolelle balekane c Pheta pale le sehlopha – setho ka seng se qoqa karolo ya pale ka tatelano e nepahetseng d Pheta pale le motswalle – motswalle ka mong a qoqe pale ka tatelano e nepahetseng e Akaretsa – moithuti ka mong o phetela motswalle seo pale e neng e le ka sona ka dipolelo tse 2-3
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) Boeletsa medumo le mantswe a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha Efa ditho tsa sehlopha tema e boemong ba bona Mamela moithuti ka mong ha bala ka boikemelo.

Na o hlokometse hore ka hara karolo enngwe le enngwe, ditlwaelo di ya sebediswa? Sheba, ebe o eleletswe hore ditlwaelo di kenyeleditswe:

MESEBETSI YA MOLOMO

Mantaha: Tsebisa mookotaba, ruta tlotlontswe, ruta pina kapa raeme/thotokiso

Laboraro: Ruta tlotlontswe, bina pina kapa raeme, etsa mosebetsi o mong

Labohlano: Ruta tlotlontswe, bina pina kapa raeme, etsa mosebetsi o mong

MEDUMO LE HO NGOLA

Mantaha: Fana ka tekanyetso eo e seng ya semmuso ho sheba bokgoni ba medumo le ho ngola

Labobedi: Ruta modumo o motjha le mantswe; ruta tsela ya ho ngola ditlhaku le mantswe

Laboraro: Ruta modumo o motjha le mantswe; ruta tsela ya ho ngola ditlhaku le mantswe

Labone: Etsa mosebetsi wa ho ikwetlisetsa ho sebedisa medumo e rutilweng

Labohlano: Etsa mosebetsi wa ikwetlisetsa ho sebedisa medumo e rutilweng

HO BALA KA KOPANENLO

Mantaha: Pele ho padiso

Labobedi: Padiso ya pele

Labone: Padiso ya bobedi

Labohlano: Kamora padiso

MONGOLO

Beke 1 Mantaha: Ho rala

Beke 1 Laboraro: Ho thala

Beke 2 Mantaha: Ho hlophisa

Beke 2 Laboraro: Ho hlahisa le ho phatlalatsa

Na ebe sena se utlwahala? Ke diphetoho dife tseo o ka di etsang?

Medumo le ho bala ka tataiso ya sehlopha

Jwaloka titjhere ya mohato o tlase wa thuto, boikarabelo bo bohlokwa ka ho fetisisa ke ho etsa bonnete ba hore baithuti ba tseba ho bala!

Ditataiso tsa motheo tseo o lokelang ho di latela ho ruta medumo ke ho:

1 Etsa bonnete hore o phetha lenaneo la medumo, le kenyeletsang medumo yohle ya puo ya hao.

- Lenaneo la medumo la NECT la Sesotho le kenyeleditswe ka tlase - lokoloha ho le sebedisa, kapa o sebedise lenaneo le leng le leng le hlwailweng ke profense ya hao, setereke kapa sekolo.

2 Sebetsa lenaneo la hao ka mokgwa wa tatelano. Bakeng sa modumo o mong le o mong:

- Etsa bonnete hore baithuti ba utlwa modumo, mme ba kgona ho qoholla modumo mantsweng.
- Ruta baithuti dikamano tsa lentse le modumo – kamoo modumo o shebahalang ka teng.
- Kwetlisa ho kopanya modumo mmoho le medumo e meng e tsejwang ho bopa mantse. Bala diratswana tse kenyeletsang mantse a sebedisang modumo.
- Boeletsa medumo yohle e rutilweng kgafetsa.

Ditataiso tsa motheo tseo o lokelang ho di latela ho ruta ho bala ke ho:

1 Hlophisa baithuti ka dihlopha tsa bokgoni ba bona ba ho bala.

2 Bitsa sehlopha ka seng ho o balla, bonyane hang ka beke.

3 Baithuti ba sokolang, leka ho ba mamela habedi kapa hararo ka beke.

4 Sebedisa tema e nepahetseng – ka dihlopha tse ding, o ka iphumana o sebetsa tabeng ya ho boeletsa medumo le ho etsa popo ya mantse.

5 Ha o sebetsa le sehlopha, mamela moithuti ka mong a bala ka boikemelo.

6 Ruta baithuti ho qapodisa mantse ao ba sa a tsebeng kamehla – ha moithuti a fihla lentse le o a sa tsebeng ho le bala, mo thuse ho le qapodisa. O se ke wa le feta kapa wa bitsa moithuti e mong ho bala lentse leo.

7 Ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, beha baithuti ka bobedi ho phetha mesebetsi ya ho bala mmoho, ha o ntse o sebetsa le sehlopha se senyane.

Lenaneo la medumo: Puo ya Lapeng Sesotho.

- Ho bohlokwa ho ruta baithuti medumo yohle ya puo ka mokgwa wa tatelano.
- Medumo e rutilweng lenaneong la medumo la Sesotho Puo ya Lapeng la NECT e tlhahlamantsitswe ka tlase – lokoloha ho e sebedisa jwalo ka tataiso.
- Ka lebaka ka sewa se seholo, bana ba bangata ba fetilwe ke thuto e bohlokwa ya medumo.
- Ka kopo fumana hore ke medumo efe eo baithuti ba e tsebang le eo ba sa e tsebang, mme o sebetse lenaneo ka mokgwa wa tatelano, ho tobana le thuto eo baithuti ba sa e tholang.

Ela hloko:

- **Medumo e ka dibolong tse putswa** ke e hlwailweng ho tswa ho ATP ya Kereiti ya 2 Kotara 4 (hodima didumannotshi tsohle)
- Etsa bonnete hore baithuti ba hao ba tseba medumo ena
- Ho tlatselisa, ka kopo ruta baithuti ba hao dihlolongwanthao tse tlwaelehileng
- Hape ruta le dihlolongwanthao -ng

MEDUMO SESOTHO				HLAHLIBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
a				
m	m-a-m-a = mama	a-m-a = ama		
o	o-n-a = ona	o-m-a = oma		
n	n-o-n-a = nona	n-a-n-a = nana	n-a-m-a = nama	
l	l-o-m-a = loma	l-o-n-a = lona	m-o-l-a = mola	
e	e-m-a = ema	e-m-e = eme	e-n-a = ena	
i	i-n-a = ina	i-l-e = ile	i-m-a = ima	
w	w-e-n-a = wena	w-o-n-a = wona	w-a-n-e = wane	
b	b-a-l-a = bala	b-a-n-a = bana	b-o-n-a = bona	
y	y-e-n-a = yena	y-o-n-a = yona	y-a-n-e = yane	
mm	mm-e = mme	mm-i-l-a = mmila	mm-o-n-e = mmone	
nn	nn-e = nne	b-a-nn-a = banna	nn-a-n-a = nnana	
ll	ll-a = lla	ll-e-l-a = llela	ll-i-l-e = llile	
u	u-l-u = ulu	b-u-l-a = bul	m-o-b-u = mobu	
k	k-a-m-a = kama	k-o-b-o = kobo	k-e-n-a = kena	
d	d-u-l-a = dula	d-i-l-a = dila	d-u-k-a = duka	
t	t-a-u = tau	t-o-l-a = tola	l-e-t-a-m-o = letamo	
s	s-e-s-a = sesa	s-o-m-o = somo	s-i-l-a = sila	
r	r-e-a = rea	r-u-a = rua	l-e-r-a-t-o = lerato	
h	h-u-l-a = hula	h-e-m-a = hema	h-o-k-o = hoko	
f	f-o-f-a = fofa	f-o-l-a = fola	f-e-l-a = fela	
p	p-a-n-a = pana	p-a-k-a = paka	p-e-p-a = pepa	

MEDUMO SESOTHO				HLAHLIBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
j	j-a-l-a = jala	j-e-l-e = jele	j-e-k-e = jeke	
q	q-a-l-a = qala	q-e-l-a = qela	q-o-q-a = qoqa	
mp	mp-a = mpa	mp-o-n-e = mpone	mp-e-h-a = mpeha	
nt	nt-a = nta	nt-a-t-e = ntate	nt-o-m-a = ntoma	
ng	ng-a-t-a = ngata	ng-o-l-a = ngola	m-o-ng-o-l-o = mongolo	
ny	ny-a-l-a = nyala	ny-e-k-a = nyeka	ny-o-k-o = nyoko	
kg	kg-o-m-o = kgomo	kg-e-n-a = kgena	kg-o-l-o = kgolo	
ph	ph-u-l-a = phula	ph-o-k-a = phoka	ph-e-m-a = phema	
tl	tl-a-l-a = tlala	tl-o-l-a = tlola	tl-a-m-a = tlama	
nk	nk-o = nko	nk-a = nka	m-o-nk-o = monko	
sh	sh-e-b-a = sheba	sh-a-p-a = shapa	sh-o-b-a = shoba	
hl	hl-a-p-a = hlapa	hl-o-l-a = hlola	hl-e-k-a = hleka	
ts	ts-o-k-a = tsoka	ts-e-k-a = tseka	l-e-ts-a-ts-i = letsatsi	
th	th-a-b-o = thabo	th-u-l-a = thula	th-i-p-a = thipa	
tj	tj-o-t-o = tjoto	tj-o-d-i-e-ts-a = tjodietsa	tj-a-l-e = tjale	
tw	tw-e-b-a = tweba	n-tw-a = ntwa	n-tw-e-n-g = ntweng	
jw	jw-a-l-a = jwala	jw-a-l-e = jwale	jw-a-n-g = jwang	
lw	lw-a-n-a = lwana	lw-a-n-e-l-a = lwanela	l-e-lw-a-l-a = lelwala	
rw	rw-a-l-a = rwala	rw-e-s-a = rwesa	m-o-rw-e-ts-a-n-a = morwetsana	
sw	sw-a-sw-a = swaswa	sw-a-b-i-l-e = swabile	m-a-sw-a-b-i = maswabi	
hw	hw-a-m-a = hwama	l-e-hw-a-t-a-t-a = lehwatata	hw-e-t-l-a = hwetla	
kw	kw-a-l-a = kwala	kw-e-n-a = kwena	kw-a-kw-a-r-i-r-i = kwakwariri	
nw	nw-a = nwa	nw-e-l-e = nw-e-l-e	m-o-nw-a-n-a = monwana	
qw	qw-e-l-a = qwela	qw-a-qw-a = qwaqwa	qw-a-h-a - qwaha	
qh	qh-o-m-a = qhoma	qh-o-ts-a = qhotsa	m-a-qh-u-ts-u = maqhutsu	
aa	t-w-aa = twaa	m-aa-n-o = maano		
ee	f-ee-l-a = feela	l-ee = lee	s-e-l-ee-l-e = seleele	
oo	hl-oo-h-o = hlooho			
uu	th-uu-b-e = thuube	ph-uu! = phuu!	t-uu = tuu	
tsh	tsh-e-l-a = tshela	tsh-o-l-a = tshola	tsh-e-l-e-l-a = tshela	
mph	mph-o-q-a = mphoqa	mph-a = mpha	mph-e-h-e-l-a = mphehela	
nkg	nkg-o = nkg	nkg-o-n-o = nkgono	nkg-i-n-a = nkgina	
ntj	ntj-a = ntja	ntj-e-l-l-a = ntjella	ntj-a-m-e-l-a = ntjamela	
nng	nng-w-e = nngwe	b-o-n-ngw-e = bonngwe	s-o-nng-w-e = sonngwe	

MEDUMO SESOTHO				HLAHLIBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
ngw	ngw-a-n-a = ngwana	ngw-a-n-a-n-a = ngwanana	ngw-e-ts-i = ngwetsi	
nts	nts-u = ntsu	nts-e-b-a = ntseba	nts-i-p-a = ntsipa	
nth	nth-o = ntho	nth-u-l-a = nthula	nth-o-l-a = nthola	
ntl	ntl-o = ntlo	ntl-o-l-a = ntlola	ntl-e-l-a = ntlela	
tjh	tjh-a-b-a = tjhaba	tjh-e-l-e = tjhele	l-e-tjh-o-b-a = letjhoba	
tlh	tlh-a-p-a = tlhapa	tlh-a-p-i = tlhapi	tlh-o-l-o = tlholo	
tlw	n-tlw-a-n-a = ntlwana	u-tlw-a = utlwa	u-tlw-i-s-i-s-a = utlwisisa	
thw	thw-a-s-a = thwasa	d-i-thw-e-l-e = dithwele	m-o-thw-e-b-e = mothwebe	
shw	shw-e-l-e = shwele	s-e-shw-e-shw-e = seshweshwe	shw-e-shw-e = shweshwe	
qhw	qhw-a-e-l-a = qhwaela	qhw-e-ts-e = qhwetse	qhw-e-l-a = qhwela	
nqhw	nqhw-a-e-l-a = nqhwaela	nqhw-e-l-a = nqhwela	nqhw-e-ts-e = nqhwetse	
ntlh	ntlh-a = ntlha	m-a-ntlh-a = mantlha	ntlh-a-b-a = ntlhaba	
ntjh	ntjh-a = ntjha	ntjh-a-f-a-ts-a = ntjhafatsa	ntjh-e-i-l-e = ntjheile	
ntsw	ntsw-a-k-i = ntswaki	ntsw-a-k-e-l-a = ntswakela	ntsw-e-l-a = ntswela	
tlhw	tlhw-a-r-i-ts-a = tlhwaritsa	tlhw-a-r-e = tlhware	d-i-tlhw-a-r-e = ditlhware	
kgw	kgw-a-o = kgwao	kgw-a-r-i-ts-a = kgwaritsa	kgw-a-th-a = kgwatha	
hlw	hlw-a-y-a = hlwaya	l-e-hlw-a = lehlwa	hlw-a-hlw-a = hlwahlwa	
nthw	nthw-e-s-a = nthwesa	nthw-e-n-a = nthwena	nthw-a-n-a-n-y-a-n-a = nthwananyana	
tshw	tshw-a-r-a = tshwara	tshw-e-l-a = tshwela	tshw-a-y-a = tshwaya	
ntshw	ntshw-a-n-tsh-a = ntshwantsha	ntshw-e-l-a = ntshwela	ntshw-a-n-e-l-a = ntshwanela	
nkgw	nkgwa-kg-w-a-th-o-l-l-a = nkgwakgwatholla	nkgw-e-s-a = nkgwesa	nkgw-a-th-a = nkgwatha	
ntsh	ntsh-a = ntsha	ntsh-i-ts-e = ntshitse	ntsh-i-y-a = ntshiya	
tjhw	tjhwa-tl-a = tjhwatla	tjhwa-tl-e-h-a = tjhwatleha	tjhwa-tl-e-h-i-l-e = tjhwatlehile	
mptjh	mptjh-e = mptjhe	mptjh-a-n-e = mptjhane		
ntlhw	ntlhw-e-l-a = ntlhwela	ntlhw-e-s-a = ntlhwesa	ntlhw-e-k-i-s-e-ts-a = ntlhwekisetsa	
ntjhw	ntjhw-a-t-l-e-l-a = ntjhwatlela	ntjhw-a-t-l-i-s-a = ntjhwatlisa	ntjhw-a-t-l-e-ts-e = ntjhwatletse	

Moralo wa mosebetsi wa Moralo le Tereka

Moralo le teraka ya kharikhulamo tse latelang di sebedisa ditlwaelo le mesebetsi e hlahositsweng nakong e fetileng.

ATP

- Ho na le maqephe a senang letho a Meralo le Ditereka, tseo o ka di sebedisang ho latela kwahelo ya hao ya kharikhulamo kotara.
- O ka kgetha ho etsa poeletso bekeng ya 9 & 10.
- Ha o rata, iketsetse ditlwaelo le mesebetsi ya hao, etsa bonnete feela hore di ikamahanya le CAPS le Moralo wa Thuto wa Selemo (ATP).
- Ebe, o etsa Moralo le Tereka ya hao ho latela kwahelo ya kharikhulamo ya hao ya Kotara ya 4.

Hopola, lenaneo le hlophisitsweng la Puo ya Lapeng ya Kereiti 1- 3 la NECT le a fumaneha ho tswa webosaeteng: www.nect.org.za

Mookotaba 1:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 2:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 3:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 4:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 5: Poeletso

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Lenaneo la tekanyetso

Tekanyetso ya ho ithuta

- **Lenane la thlopiiso** le latelang le kenyeletsa **dintlha tse bohlokwa tsa tsebo ya ho bala le ho ngola** bakeng sa baithuti ba hao hore ba tsebe ho eba le tsebo mohatong ona.
- Ena ke **tsebo ya motheo ya ho tseba ho ngola le ho bala** eo **baithuti bohle ba lokelang ho e fumana qetellong ya Kereiti 3**.
- Ha hona mokgwa o bobebe wa ho latela 'Tekanyetso ya ho ithuta', kapa 'Tekanyetso e thusang morutwana le titjhare ho fihlela sepheo sa thuto'.
- Ho o thusa ho etsa sena ka tsela ya maleba, o ka nna wa batla ho leka tse latelang:
 - a** Etsa **buka ya direkoto tsa tekanyetso**, mme o e boloke ho wena ka nako tsohle.
 - b** Buka ena e lokela ho ba le letshwao la LEKUNUTU.
 - c** Bukeng ena, **eba le karolo ya moithuti ka mong**.
 - d** Nakong yohle ya letsatsi, **ela hloko tshebetso ya baithuti**, mme o ngole dintlha tsa seo o se bonang mabapi le bokgoni bona.
- Ka ho qoholleha ela hloko **baithuti bao ba sa bontsheng kgatelopele**, mme o **sebetse le bona** ho tobana le diphephetso tsa bona.

Lenane la thlopiiso: Mohato o tlase Puo ya Lapeng

Bokgoni ba ho laola mosebetsi wa hae le boithati (MESEBETSI YA SEHLOOHO)	✓
Latela ditaekanyetso le ditebello ka phaposiburutelong	
Laola maikutlo a hae	
Sebetsa ka boikemelo	
Sebetsa mmoho le ba bang dithlophisong tsa sehlopha	
Tadimana le ho phethela mesebetsi nakong e lekantsweng	
Hopola le kgokahanya thuto e fetileng le thuto e ntjha	
Theha le ho boloka dikamano tse ntle	
Pheella le diphephetsong – ha a inehela	
HO MAMELA LE HO BUA	✓
Sebedisa tlotlontswe e ntseng e eketseha ha a bua	
Latela ditaelo	
Botsa dipotso	
Araba dipotso ka nepo, a sebedisa ka ho eketseha dipolelo tse ntseng di thatafala le ho feta	
Sebedisa tsebo ya ho qoqa le ho buisana ka nepo	
TLHOKOMELO YA MEDUMO LE MEDUMO	✓
Arola mantswa ho ya ka medumo ya ona (ka kutlo)	
Kopanya medumo mmoho ka ho bitsa mantswa (Ka kutlo)	
Elellwa le ho bala mantswa ohle a rutilweng (o ithuta kgokahanyo ya tlhaku le modumo)	
Bopa le ho qhaqholla mantswa a ngotsweng a sebedisa medumo e rutilweng	

HO BALA	✓
Leka kamehla ho arola (qapodisa) mantswe a matjha a sebedisa tsebo ya modumo wa tlhaku.	
Bala ditema tsa leqephe la mosebetsi ka nepo le ka bokgeleke bo eketsehileng.	
KUTLWISISO	✓
<i>Mohatong o tlase, bokgoni bona bo lokela ho ahwa nakong ya ho bala ka kopanelo – ha titjhere a balla seratswana se thata hodimo.</i>	
Bontsha kgahleho le ho batla ho tseba dipaleng tse balwang ka kopanelo.	
Araba dipotso tsa motheo tsa poeletso ka nepo.	
Fana ka mohopolo o nang le kelello, o tiileng ho dipotso tse ‘batlang lebaka’.	
Akaretsa diketsahalo tsa sehlooho tsa pale e balletsweng hodimo.	
Bua ka ho hlaka sepheo kapa molaetsa wa pale e badilweng.	
Hopola le ho hokanya dipale tsa nako e fetileng le tse ntjha.	
MONGOLO	✓
Tshwara pensele le disebediswa tsa ho ngola ka nepo – a sebedisa menwana e meraro ho tshwara	
Bopa ditlhaku tse rutilweng ka nepo le ka ho hlaka	
Ngola ka lebelo le hlokaahalang – a qeta mosebetsi ka nako e lekantsweng	
HO NGOLA	✓
Sebedisa mongolo ho bua mohopolo wa hae (ha a kopitse)	
Ngola ka boikemelo (sebedisa maano a ho ngola ho phethela mosebetsi wa mongolo)	
Sebedisa tsebo ya nyallano ya modumo wa tlhaku ho ngola mantswe (mopeleto o qapilweng)	
Bala mongolo wa hae, a balla metswalle.	

Tekanyetso ya ho ithuta

- O ka kgetha ho iketsetsa **tekanyetso ya mosebetsi ya semmuso ya hao** (FAT) ho ya ka tataiso tse **Karolong ya Poeletso 4 ya CAPS**.
- Kapa, **mohlala wa tekanyetso ya mosebetsi ya semmuso ya Kotara 4 e kenyeleditswe ka tlase**. O ka sebedisa tekanyetso ena ya mosebetsi ya semmuso e le jwalo, kapa o ka e amahanya le maemo hore o e sebedise ka phaposiburutelong ya hao.
- ‘Karete ya dintlha’ e kenyeleditswe moo o ka tlatsang sephetho sa tekanyetso ya baithuti ya karolo enngwe le enngwe.

Ho sebedisa dirubiriki

- Dirubiriki tse latelang di na le ditlhaloso tsa maemo a mane.
- Di bontsha hape le tataiso ya tekanyetso ya boemo bo bong le bo bong.
- Ho tlatsaetsa, letshwao le abilwe bakeng sa tlhaloso ka nngwe ho ya ka mokgwa wa yona. Hona ho bontshitswe masakaneng a pela tlhaloso.
- O ka sebedisa dibopeho ho hlahloba baithuti ba hao ka tsela tse fapaneng, ho ya kgetho e hlwaileng ke profense kapa setereke sa hao. Mohlala:
 - a O ka kgetha ho sebetsa ka boemo kapa tekanyetso bakeng sa mosebetsi wa tekanyetso.
 - b Kapa, o ka kgetha ho sebetsa ka letshwao bakeng sa moithuti ka mong.

Mohlala:

- a** Titjhere wa Peter o behile letshwao la sekere bakeng sa katleho ya hae ho ya mokgwa wa teng.
- b** O bona hore boholo ba matshwao a sekere a wela BOEMONG BA 2 / TEKANYETSONG YA 3-4. Empa, o na le ntlha e le nngwe BOEMONG BA 1 / TEKANYETSONG YA 1-2. Mme jwale, o mo fa **Tekanyetso ya 3.**
- c** Ebe, o sebedsa dintlha tsa hae ho ya ka matshwao a mokgwa ka mong. O atleha ho fumana matshwao a 5 ho tswa ho a 14. Ha a arola ka 2, o atleha ho fumana 2.5, eo a e akaretsang hore ebe **Tekanyetso ya 3.**

RUBIRIKI	BOEMO 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO 2 TEKANYETSO 3-4	BOEMO 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO 4 TEKANYETSO 7
MOKGWA 1	Moithuti o pheta dikarolwana tsa pale tse nyane ka tlhahlamano e fosahetseng. (1)	Moithuti o pheta karolo tse itseng tsa pale ka tlhahlamano e nepahetseng, empa o kenyeletsa dintlha tse ngata kapa tse nyane haholo. (2) ✗	Moithuti o pheta boholo ba pale ka tlhahlamano e nepahetseng, empa a ka kenyeletsa dintlha tse ngata kapa tse nyane haholo. (3)	Moithuti o pheta pale ka tlhahlamano e nepahetseng, ka dintlha tse lekaneng ho etsa moelelo e hlake. (4-5)
MOKGWA 2	Moithuti o kgefutsa ka pheta-pheto, ka ho qeya-qeya le ho pheta mantswa le diratswana. (1)	Moithuti o kgefutsa ka nako e itseng, qeya-qeya le ho pheta mantswa kapa diatswana. (2) ✗	Moithuti o pheta pale ka boqhetseke, kgefutsa moo le moo, qeya-qeya kapa ho pheta mantswa le diratswana. (3)	Moithuti o pheta pale ka boqhetseke le ka boitshepo, kante le ho qeya-qeya kapa ho pheta mantswa kapa diratswana. (4-5)
MOKGWA 3	Ha hona phaphang ya sehalo kapa bophahamo ba lentse, kapa moithuti ha a utlwahale hantle. (1) ✗	Moithuti o fapanya sehalo kapa bophahamo ba lentse, feela ha se ka nepo ka nako tsohle. (2)	Moithuti o fapanya sehalo kapa bophahamo ba lentse ha a bala, ka sepheto se itseng. (3)	Moithuti o fapanya sehalo kapa bophahamo ba lentse ha a bala, ka sepheto se babatsehang. (4)

Phetolo

- Fetola matshwao ho tswa ho a 14 ho a isa tekanyetsong ya 1-7 ka ho a arola ka 2.

Re tshepa o tla fumana tataiso ena ya tekanyetso e le molemo

- Ho bohlokwa ho hopola hore mesebetsi ena ya tekanyetso le mekgwa ya manollo ke ditshisinyo feela.*
- Ka kopo sheba ho profense kapa setereke sa hao bakeng sa ditshwanelo tsa tekanyetso.*

Tekanyetso ya thuto: Karete ya dintlha								
Mabitso a bathuti	Ho mamela le ho bua	Medumo	Ho bala le kutlwisiso		Mongolo	Ho ngola	Ka kakaretso	
	O mamedisa dintlha paleng mme o araba dipotso tse bulehileng	O aha mantsewe a sebedisa medumo e rutilweng selemong sena.	O hwaya ditswants'ho tsa ditumanotshi	O balla buka e boemong ba hae hodimo. O sebedisa mantsewe a bonwang, medumo, tsebo ya hae ho hlahloba moelo ho kgetholla. Bala ka bokgeleke bo eketsehang le ka maikutlo, ka lebelo le ka matshao a puo e nepahetseng.	O araba dipotso. O a lepa. O hlophisa diketsahalo botjha ka tatelano e nepahetseng. Etsa dikakanyo.	Kopisa le ho ngola mantsewe a makutshwane ka mongolo o kopaneng kapa mongolo wa moharo	O ngola diratswana tse 2 (dipolelo tse 10)(ka diketsahalo tsa bophelo ba hae) a sebedisa matshao a puo ka nepo. A sebedisa lekgathe ka nepo.	
Nomoro ya mosebetsi ya tekanyetso	Hlahlobo ya phaposi	4.1	4.2	4.3	4.3	4.3	4.3	
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								

Kereiti 2 Kotara 4: Mohlala wa Tekanyetso ya semmuso

4.1: HO MAMELA LE HO BUA/ KUTLWISISO	
SEPHEO	<p>Mamela a be a tadimane le seratswana ka ho:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Araba dipotso ka dintlha tsa seratswana • raba dipotso tse buleheling • Tlhahlamanya diketsahalo tsa seratswana ka nepo • Etsa dikakanyo
HO KENYWA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Sena se ka etswa nako e nngwe le enngwe ho tloha bekeng ya 4 ho isa bekeng ya 7 • Etsa sena ka bo Lahlano ka nako ya mosebetsi wa molomo: puisano ya ho bala ka kopanelo ka bo Labohlano
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa pale ya nako ya ho bala ka kopanelo ya beke e fetileng. • Efa phaposi mosebetsi wa ho phethela mosebetsi. • Ebe, o biletsa moithuti ka mong tafoleng ya hao ho phetha tekanyetso. • Kopa baithuti ho araba mofuta wa dipotso tse 1-2 tse latelang ka seratswana: <ul style="list-style-type: none"> Dipotso tse otlohlileng ka dintlha <ol style="list-style-type: none"> 1 Mang..? 2 Eng...? 3 Neng...? 4 Jwang...? 5 Kae...? Dipotso tse bulehileng <ol style="list-style-type: none"> 1 O nahana...? 2 Na o ka etsa kgokahanyo...? 3 Ha o ne o le...o ne o tla etsa eng? Hobaneng? Tatelano <ol style="list-style-type: none"> 1 Ho etsahetse eng qalong ya pale? 2 Ho etsahetse eng pheletsong ya pale? 3 Ho etsahetse eng kamora ...? 4 Ho etsahetse eng pele: ...kapa...? Dikakanyo <ol style="list-style-type: none"> 1 O ka akanya eng ka...ho tswa ho....? 2 O nahana ho etsahetse jwang....? 3 Hobaneng o nahana...? • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI 4.1 HO BUA LE HO MAMELA	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYETSO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
DIPOTSO TSE BULEHILENG	Moithuti ha a kgone ho araba potso e bulehileng ka tema.	Moithuti o araba potso e bulehileng ka tema ka tshetso e itseng.	Moithuti o araba potso e bulehileng ka tema, feela ha a kgone ho fana ka lebaka karabong ya hae.	Moithuti o araba potso e bulehileng ka tema ka nepo, mme o kgona ho fana ka lebaka.

RUBIRIKI 4.1 HO BALA LE KUTLWISISO	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
DIPOTSO TSE OTLOLOHILENG KA DINTLHA	Moithuti ha a kgone ho hopola dintlha ho tswa paleng.	Moithuti o hopola dintlha tse itseng tsa pale ka nepo, ka tlhotlhelletso e itseng.	Moithuti o hopola dintlha kaofela tsa pale ka nepo, ka tlhotlhelletso e itseng.	Moithuti o hlwaya dintlha kaofela tsa pale ka potlako, ka bokgeleke le ka nepo.
TATELANO	Moithuti ha a kgone ho tlhahlamanya diketsahalo tsa seratswana ka nepo.	Moithuti o kgona ho tlhahlamanya diketsahalo tsa seratswana ka nepo ka tshehetso e itseng.	Moithuti o tlhahlamanya diketsahalo tsa seratswana ka nepo empa o nka nako.	Moithuti o tlhahlamanya diketsahalo tsa seratswana ka nepo ka potlako.
KAKANYO	Moithuti o sokola ho etsa kakanyo ka mophetwa kapa ketsahalo ho tswa paleng, le ha a tshehetswa. (1)	Moithuti o etsa kakanyo e utlwahalang ka mophetwa kapa ketsahalo ho tswa paleng ka tshehetso e itseng. (2)	Moithuti o etsa kakanyo e utlwahalang ka mophetwa kapa ketsahalo ho tswa paleng kante ho tshehetso. (3)	Moithuti o etsa kakanyo e ntle ka mophetwa kapa ketsahalo ho tswa paleng kante ho tshehetso. (4)

4.2: MEDUMO	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Bopa mantswe o sebedisa medumo e rutilweng
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena bekeng ya 5 kapa 6, ka Mantaha ka nako ya thuto ya mongolo
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Bolella baithuti ho phetla leqephe le hlwekileng mme ba ngole sehloho: Teko ya medumo • Ebe, o bontsha baithuti hore ba mene leqephe ka lehare jwang dibukeng tsa bona, mme ba nomore ho tloha ho 1-10 ka thoko, le 11-20 mahareng a leqephe. • Hlalosetsa baithuti hore o tlike ho bitsa nomoro ebe o bitsa lentswe. Ba lokela ho ngola lentswe pela nomoro e nepahetseng. • Ha baithuti ba sa tsebe ho ngola lentswe, ba tshwanetse ba take mola o monyane pela nomoro. • Ebe, o hlalosetsa baithuti hore o tlike ho ba biletsa dipolelo tse pedi. Ba lokela ho ngola dipolelo tseo fatshe. Ba lokela ho sebedisa matshwao a puo a nepahetseng. • Kwetlisa baithuti ho kgutsa ka nako ya diteko, mme ba seke ba sheba mosebetsi wa mang kapa mang. • Bokeletsa lenane la mantswe a 20 ao o tla e bitsa – o etse bonnete ba hore medumo eo ya teko ke e rutilweng. • Bokeletsa polelwana tse pedi tsa mantswe a 5 ka nngwe. E lokela ho ba mantswe a phetwang kgafetsa kapa mantswe a medumo ao baithuti ba lokelang ho a tseba. • Pheletsong ya teko, kgobokanya dibuka tsa baithuti tsa teko mme o tshwaye teko. • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2 MATSHWAO 1-5	BOEMO BA 2 TEKANYETSO 3-4 MATSHWAO 6-10	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6 MATSHWAO 11-15	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7 MATSHWAO 15-20
HO PELETA MANTSWAE A MEDUMO	Moithuti o nepile mantswe a pakeng tsa 1-6. (1-2)	Moithuti o nepile mantswe a pakeng tsa 7-12. (3-4)	Moithuti o nepile mantswe a pakeng tsa 13-18. (5-6)	Moithuti o nepile mantswe e pakeng tsa 19-20. (7-8)
HO PELETA DIPOLELO TSA PILETISO	Moithuti o nepile mantswe a pakeng tsa 0-3.(1)	Moithuti o nepile mantswe a pakeng tsa 4-6.(2)	Moithuti o nepile mantswe a pakeng tsa 7-8.(3)	Moithuti o nepile mantswe a pakeng tsa 9-10.(4)
MATSHWAO A PUO A DIPOLELO TSA PILETISO (Tlhaku e kgolo qalong ya polelo ka nngwe. Kgutlo qetellong ya polelo ka nngwe.)	Moithuti o sebedisitse letshwao la puo le 0 kapa 1 ka nepo. (.5)	Moithuti o sebedisitse matshwao a puo a 2 ka nepo. (1)	Moithuti o sebedisitse matshwao a puo a 3 ka nepo. (1.5)	Moithuti o sebedisitse matshwao a puo a 4 ka nepo. (2)

4.3: MEDUMO / HO BALA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Elellwa ditlhaku tse pedi tsa didumammoho tse ikemetseng ha di hlahella mantsweng. • O balla buka e boemong ba hae hodimo. • O sebedisa mantswa, medumo, tsebo ya ho hlahloba moelelo le ho kgetholla mantswa. • Bala ka boqheteke bo eketsehileng le ka maikutlo.
HO KENYWA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Sena se ka etswa nako enngwe le enngwe ho tloha bekeng ya 6 ho isa bekeng ya 8 • Etsa sena ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Ka nako ya 'ho bala ka tataiso ya sehlopha' bitsa setho ka seng sa sehlopha ho tla mme se o balle ka boikemelolo. • Qala ka ho kopa moithuti ho bala lenane la medumo le mantswa a sebedisang tumanotshi tse tswakang tseo ba tshwanentseng ho ditseba, mohlala: ntl, ntj, mph, tlh, kgw, ngw, oo, aa, ee, ntlo, ntja, mpho, tlhong, kgwatha, ngwatha, hlooho, maano, leeto. • Ebe, o kopa moithuti ho o balla hodimo tema e boemong ba hae. Etsa bonnete hore tema e kenyeletsa mantswa a qapodisehang. • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBURIKI 4.3 MEDUMO	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
ELELLWA DITLHAKU TSE PEDI TSA DIDUMAMMOHO TSE IKEMETSENG HA DI HLAHELLA MANTSWENG	Moithuti o sokola ho bala medumo le mantswe ohle ka nepo. (1-2)	Moithuti o bala a mang a mantswe le medumo ka nepo. (3-4)	Moithuti o bala boholo ba mantswe le medumo ka nepo. (5-6)	Moithuti o bala mantswe le medumo yohle ka nepo. (7)
RUBURIKI 4.3 HO BALA	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
TSEBO YA HO KGETHOLLA	Moithuti o hloka tshetsetso e ngata ka medumo ho tswa ho tijjhere ho bala lentse le o sa le tsebeng. Moithuti o sokola ho arola mantswe ka dinoko ka medumo ya lona. Moithuti o tseba mantswe a mmalwa a bonwang / a phetwang kgafetsa.	Moithuti o leka ho sebedisa medumo ho bala mantswe ao a sa tsebeng empa o hloka tshetsetso ho tswa ho tijjhere. Moithuti o kgona ho arola mantswe ka dinoko kapa medumo ya ona ka tshetsetso ho tswa ho tijjhere. Moithuti o tseba mantswe a mang a phetwang kgafetsa.	Moithuti o sebedisa medumo le lethathamo ho qapodisa mantswe ao a sa tsebeng, empa o hloka thuso moo le moo ho kopanya medumo ho bopa lentse. Moithuti o tseba mantswe a mangata a phetwang kgafetsa.	Moithuti o sebedisa medumo le lethathamo ho qapodisa mantswe ao a sa tsebeng, mme o kgona ho kopanya medumo ho bopa lentse. Moithuti o tseba mantswe ohle a a rutilweng / mantswe a phetwang kgafetsa.
BOKGELEKE	Moithuti o bala ka ho qeya-qeya, a kgutse ha fihla mantsweng ao a sa tsebeng, a phete mantswe kapa polelwana.	Moithuti o a bala a kgutse nakwana kapa a qeya-qeya. Moithuti o na le 'matheba a makukuno' ao a leng thata ho feta ho ona.	Moithuti o bala a kgafetsa ha nakwana morethethong wa hae wa ho bala. Moithuti thatafalla ke mantswe a itseng mme / kapa dibopeho tsa dipolelo.	Moithuti o bala ka bokgabane a kgafetsa. Moithuti o kgona ho itokisa ha a bala mantswe a thata mme / kapa dibopeho tsa dipolelo.
POLELO	Moithuti o bala ka lentse le tlase, a sa fetole modumo le lentse. (1)	Ka nako e itseng, ha moithuti a ikutlwa a ena le boitshepo, o fapanya sehalo le bophahamo ba lentse. (2)	Moithuti o bala ka maikutlo a itseng, mme a fetola sehalo le bophahamo ba lentse. (3)	Moithuti o bala ka bokgabane ka maikutlo mme o fetola sehalo le bophahamo ba lentse ha monate. (4)

4.4: MONGOLO / HO NGOLA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Kopisa le ho ngola mantswe a makgutshwane ka mongolo o kopantsweng kapa mongolo o harilweng. • Ngola diratswana tse 2 (dipolelo tse 10) ka boiphihlelo ba hae ka diketsahalo tsa bophelo ba hae. • Sebedisa matshwao a puo ka nepo. • Sebedisa makgathe ka nepo.
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena o sebedisa thuto ya mongolo bakeng sab eke 3-4, beke 5-6, kapa beke 7-8.
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa thuto ya mongolo jwaloka tlwaelo. • Kgobokanya dibuka tsa baithuti pheletsong ya potoloho ya mongolo. • Hlahloba mongolo le ho ngola ha moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBURIKI 4.4 MONGOLO	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
MONGOLO: MONGOLO O KOPANENG KAPA MOHARO	Moithuti o sokola ho ngola ka mongolo o kopantsweng kapa mongolo o harilweng. Ho na le dipohoso ka popeho ba bohola ba tsona. Moithuti o ngola ka lebelo le iketlileng. (1-2)	Moithuti o a ntlafala ka mongolo o kopantsweng kapa o harilweng. Ho sa na le dipohoso ka popeho ya ditlhaku le/kapa bohola ba ditlhaku. Lebelo la moithuti la ho ngola le a eketseha. (3-4)	Moithuti o eketsa ntlafalo ka mongolo o kopantsweng kapa o harilweng. Ho na le dipohoso tse mmalwa ka popeho ya ditlhaku kapa bohola ba ditlhaku. Lebelo la moithuti la ho ngola le ya babatseha. (5-6)	Moithuti o ekeditse ntlafalo ya mongolo o kopantsweng kapa o harilweng ka tsela e babatsehang. Ho na le dipohoso tse nyane fela ka popeho ya ditlhaku kapa bohola ba ditlhaku. Lebelo la moithuti la ho ngola le ya babatseha. (7)
RUBURIKI 4.4 HO NGOLA	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
HO NGOLA: BONNETE	Mohopolo o boima hore a o utlwise, kapa ha se wa nnete - o kopisa mohlala wa titjhere.	Mohopolo o a utlwiseha mme ke wa nnete, le ha o tshwana le mohlala.	Mohopolo ke wa nnete ebile ke wa botho.	Mohopolo ke wa nnete, ke wa botho ebile ke boiqapelo.
HO NGOLA: SEBOPEHO LE BOLELELE	Seratswana sena le dipolelo tse mmalwa tse ka tlase ho tse 6, kapa dipolelo ha di a hlophiswa ka nepo ho etsa diratswana tse 2.	Seratswana sena le bonyane ba dipolelo tse 6-7. Dipolelo ha di a hlophiswa ka nepo ho etsa diratswana tse 2.	Seratswana sena le dipolelo tse 6-7. Dipolelo di hlophisitswe ka nepo ho etsa diratswana tse 2	Seratswana sena le bonyane ba dipolelo tse 8. Dipolelo di hlophisitswe ka nepo ho etsa diratswana tse 2.
HO NGOLA: MATSHWAO A PUO	Moithuti o sokola ho sebedisa ditlhaku tse kgolo mmoho le kgutlo ka nepo.	Moithuti o sebedisa ditlhaku mmoho le kgutlo ka nepo, empa o sokola ka matshwao a mang a puo.	Moithuti o sebedisa matshwao ohle a puo a rutilweng ka tshwanelo, empa o etsa dipohoso moo le moo.	Moithuti o sebedisa matshwao ohle a puo ka nepo mme o etsa dipohoso ka sewelo.
HO NGOLA: LEKGATHE	Moithuto o sokola ho ngola ka lekgathe, le ka tshehetso ho tswa foreimi ya mosebetsi le titjhere.(1)	Moithuti o kgona ho ngola hantle ka lekgathe, ka tshehetso. Moithuti o phuthulohile ho sebedisa lekgathe lelwale le lefatile. (2)	Moithuti o kgona ho ngola hantle ka lekgathe, kantle ho tshehetso. Moithuti o phuthulohile ho sebedisa lekgathe lelwale, lekgathe lefatile le lekgathe letlang. (3)	Moithuti o sebedisa lekgathe hantle le ka nepo. Moithuti o phuthulohile ho sebedisa lekgathe lelwale, lekgathe lefatile le lekgathe letlang. (4)

